Wrocław, dnia 22 października 2024 r.

Dr hab. Agnieszka Górnicz-Mulcahy, prof. UWr
Zakład Prawa Pracy
Instytut Prawa Cywilnego
Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii
Uniwersytet Wrocławski

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Izabeli Bagińskiej,
pt. „Wymiar prawny stosunku pracy nauczycieli akademickich w uczelniach publicznych".

Recenzowana rozprawa została napisana pod kierunkiem naukowym dr hab. Małgorzaty Czuryk, prof. UWM w Katedrze Prawa Pracy i Prawa Socjalnego, Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Przedmiotem recenzji jest odpowiedź na pytanie, czy przedłożona dysertacja mgr Izabeli Bagińskiej spełnia warunki określone w artykule 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytułach naukowych oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, mającego zastosowanie w sprawie w związku z art. 175 ust. 1 Przepisów wprowadzających ustawę - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z dnia 3 lipca 2018 r. (Dz. U. z 2018 r., poz. 1669), a dokładniej ustalenia, czy rozprawa stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, wykazuje wiedzę kandydatki z dyscypliny prawo oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Moim zdaniem przedłożona do recenzji praca wypełnia wskazane w ustawie kryteria w stopniu spełniającym zwyczajowe wymagania stawiane rozprawom doktorskim. Ocenę tę postaram się uzasadnić w poniższych punktach.

1. Wybór tematu, sposób jego ujęcia oraz sformułowanie tytułu dysertacji

Podjęty przez Doktorantkę temat, choć doczekał się wielu wypowiedzi, jest wciąż aktualny i interesujący i stwarza pole do analizy naukowej, co oznacza – w moim przekonaniu – że wybór tematyki jest słuszny i zasługuje na uznanie. Rozdział 5 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, zatytułowany „Pracownicy uczelni", reguluje status pracowników

uczelni, przy czym zasadnicza większość przepisów tego działu dotyczy nauczycieli akademickich. Choć można przyznać rację K.W. Baranowi, że w ujęciu ogólnoteoretycznym jego przepisy posiadają cechy pragmatyki zawodowej szczególnej, to nie mają one jednak przymiotu kompleksowości, co oznacza, że nie precyzują wszystkich aspektów akademickiego stosunku pracy. W konsekwencji w sprawach dotyczących stosunku pracy pracowników uczelni, nieuregulowanych w ustawie, stosuje się przepisy Kodeksu pracy.

Nie umniejszając zatem wadze podjętej problematyki, uważam jednak, że tytuł rozprawy „Wymiar prawny stosunku pracy nauczycieli akademickich w uczelniach publicznych" został skonstruowany przez Doktorantkę wadliwie. Pierwsza jego cześć – wymiar prawny – zawiera treści występujące także w części drugiej – stosunek pracy (pleonazm). Wskazany przez Autorkę tytuł miałby uzasadnienie, jeżeli poruszone zostałyby również inne (inne niż prawne) aspekty stosunku pracy nauczycieli akademickich, np. socjologiczne czy ekonomiczne. Wówczas dookreślenie tytułu byłoby uzasadnione. W moim przekonaniu – zważywszy na treść dysertacji – wystarczający byłby tytuł „Stosunek pracy nauczycieli akademickich w uczelniach publicznych".

2. Cele badawcze, metodologia pracy

Wartość rozprawy jest uzależniona od właściwego określenia celu badawczego oraz zadań, które mają je realizować, a także zaprezentowanej metodologii. Mocno dla mnie niezrozumiały jest wobec powyższego wskazany przez Autorkę główny problem badawczy (s. 11), określony jako „dyskusja dotycząca dylematów wymiaru prawnego stosunku pracy nauczycieli akademickich w uczelniach publicznych", choć w dalszej części wstępu Autorka formułuje właściwe tezy badawcze, dodatkowo przedstawiając pięć głównych problemów badawczych, które w kolejnych rozdziałach są poddawane właściwej prawniczej analizie.

Również stwierdzenie, że celem poznawczym pracy ma być „identyfikacja najważniejszych czynników determinujących zastosowanie regulacji dotyczących nawiązania stosunku pracy nauczycieli akademickich" jest niepotrzebnie wyrażone w skomplikowany sposób. Autorka zapewne rozumie przez regulację prawną zespół przepisów prawnych ustanowionych w celu uregulowania określonego fragmentu życia społecznego/stosunków społecznych (w tym przypadku: stosunku pracy nauczycieli akademickich). Przedmiotem stosowania przez powołane do tego organy są normy prawne zakodowane w takich przepisach, zaś o zastosowaniu tych norm decyduje ziszczenie się (zaktualizowanie się) warunków

(okoliczności) określonych w zakresach zastosowania tych norm. W moim przekonaniu Autorka po prostu chce przeprowadzić analizę treści norm prawnych regulujących problematykę stosunku prawnego (pracy) nauczyciela akademickiego, wówczas powołane na wstępie sformułowanie jest niepotrzebnie skomplikowane. Analiza treści dysertacji nie wskazuje, by zamierzeniem Autorki było badanie, innych niż określone w zakresach zastosowania norm prawnych, czynników decydujących o ich stosowaniu. Wydaje się to również założeniem niezwykle ryzykownym i wymagającym dostarczenia mocnych, empirycznych dowodów na jego potwierdzenie, bo oznaczałoby, że o zastosowaniu określonej normy prawnej przez organ stosujący prawo decydują czynniki, które nie powinny wpływać na ten proces (np. decyzje polityczne).

Błędne wydaje się także stwierdzenie, że „celem aplikacyjnym pracy jest dokonanie systematyki wskazania problemów wynikających z zastosowania norm prawnych i pragmatycznych odnoszących się do ustania stosunku pracy nauczycieli akademickich". O wadliwości tego stwierdzenia przesądza już sam sposób jego sformułowania, ponieważ systematyka nie może dotyczyć "wskazania problemów", lecz ewentualnie samych problemów. Przede wszystkim jednak cel aplikacyjny należy rozumieć jako cel praktyczny, polegający na praktycznym wykorzystaniu badań do rozwiązania konkretnego problemu lub opracowania narzędzi, które mogą być użyteczne w danej dziedzinie, szczególnie, że Autorka przygotowując dysertację, przeprowadziła badania empiryczne w postaci badań ankietowych.

Mgr Izabela Bagińska, realizując wskazane przez siebie zadania badawcze, wyjaśniła stosowane w pracy metody badawcze, wykazując się świadomością ich celu i sposobu wykorzystania. Autorka podkreśliła, uzasadniając użycie każdej ze wskazanych metod, że praca została napisana w oparciu o metodę empiryczną, przez badania i technikę ankiety oraz w oparciu o metodę historyczno-prawną i dogmatyczno-prawną.

3. Struktura pracy i jej treść

Praca została ułożona w logicznym porządku. Na treść pracy składają się: wstęp, cztery rozdziały, zakończenie oraz literatura. Poszczególne rozdziały posiadają własną systematyzację, z kolei wykaz literatury sporządzony jest na podstawie kryterium alfabetycznego. Treść dysertacji potwierdza wyjątkową złożoność i doniosłość prezentowanych problemów.

Rozważania rozpoczęto od wstępu. Uzasadniono w nim wybór tematu rozprawy doktorskiej oraz przedstawiono cel badawczy, metodologię oraz przedmiot pracy.

W pierwszym rozdziale Doktorantka przedstawia problematykę dotyczącą nawiązania stosunku pracy nauczycieli akademickich w uczelniach publicznych. W szczegółach omówione zostały rodzaje stanowisk pracy, kwalifikacje niezbędne do zajmowania poszczególnych stanowisk, wymogi stawiane kandydatom, proces związany z zatrudnianiem nauczycieli akademickich, ze szczególnym uwzględnieniem procedury konkursowej (wraz z wyjątkami w tym zakresie) oraz strukturę zatrudnienia w uczelniach publicznych.

To co wartościowe, to tabele i wykresy obrazujące poszczególne, wymienione wyżej płaszczyzny analizy, które to Doktorantka sporządziła w oparciu o przeprowadzone, własne badania ilościowe. Rację ma również Autorka twierdząc, że obecna struktura zatrudnienia w uczelniach jest niejednolita, a nauczyciele akademiccy o tożsamych kwalifikacjach zatrudnieni na różnych uczelniach, zajmują inne stanowiska, jak również są też inaczej wynagradzani. Szkoda, że w oparciu o ten wniosek, dalej w pracy nie znalazła się analiza dotycząca zasady równego wynagradzania za pracę jednakowej wartości, właśnie przy uwzględnieniu niejednolitej struktury zatrudnienia, a tożsamych kwalifikacjach nauczycieli akademickich. Jednocześnie, wobec dalszych rozważań prowadzonych przez Autorkę, pojawia się wątpliwość czy ścieżka rozwoju naukowego nie powinna być skorelowana ze ścieżką awansową i czym – w rozumieniu Autorki – jest awans przedwczesny?

W rozdziale drugim Autorka wskazuje na najistotniejsze kwestie związane ze stosunkiem pracy nauczycieli akademickich. Nie jest dla mnie jasne, dlaczego ten rozdział został wyodrębniony, skoro omówione zostały w nim poszczególne prawa i obowiązki nauczycieli akademickich, a tym samym pokrywa się on zakresowo z treścią rozdziału trzeciego, który nosi taki właśnie tytuł. Autorka, rozważań zawartych w rozdziale drugim nie poprzedziła wstępem, nie wskazała tym samym uzasadnienia dokonanego przez siebie podziału zagadnień. Niewątpliwie poruszana w tym rozdziale problematyka ma swoisty charakter i w takim kształcie będzie dotyczyła wyłącznie nauczycieli akademickich. Ciekawie prezentują się rozważania dotyczące nepotyzmu w uczelniach publicznych, choć w moim przekonaniu kończą się zbyt ogólnym wnioskiem. Kolejnym, niezmiennie ciekawym wątkiem jest ustalenie tak zwanego podstawowego miejsca pracy i konsekwencji za tym idących (i a contrario). Nie do końca zaś zgadzam się z twierdzeniem Autorki, że zdecydowanie bardziej angażującym i zakłócającym pracę nauczyciela akademickiego w uczelni macierzystej będzie zatrudnienie go w pełnym wymiarze czasu u innego pracodawcy (innego niż wskazuje treść art. 125 ustawy o szkolnictwie wyższym i nauce). Według

Autorki takie rozwiązanie dyskryminuje tych nauczycieli akademickich, którzy chcą pracować w tym samym charakterze, jak również nie zostaje osiągnięty cel art. 125 wskazany ustawy. W moim przekonaniu cal art. 125 ustawy jest jasny i precyzyjny (choć można się z nim nie zgadzać), a mianowicie stanowi swoisty, ustawowy zakaz konkurencji, co ma uwarunkowania historyczne. Stąd też jego zakres obejmuje zakaz podejmowania przez nauczyciela dodatkowego zatrudnienia (wyłącznie) u pracodawcy prowadzącego działalność dydaktyczną lub naukową.

Kolejnym, niezwykle interesującym wątkiem, jest podpunkt poświęcony ocenom okresowym. Celnie Autorka wskazuje na cztery funkcje sporządzania ocen okresowych i właściwie je omawia. W kontekście przeprowadzonych badań empirycznych, które są niewątpliwie wartością dodaną recenzowanej dysertacji, szkoda, że Autorka nie pokusiła się o zbadanie w jakim stopniu (jeśli w ogóle) realizowane są wymienione funkcje oceny okresowej. Przede wszystkim chodzi o funkcję korekcyjną, która w rzeczywistości powinna sprowadzić się do przedstawienia nauczycielowi akademickiemu tzw. informacji zwrotnej.

Wymieniając zaś wśród dodatków do wynagrodzenia dodatek za pracę w godzinach nadliczbowych (s. 90), warto rozważyć w części wcześniejszej, poświęconej czasowi pracy nauczyciela akademickiego, czy i ewentualnie w jakich okolicznościach, nauczyciel akademicki wykonuje pracę w godzinach nadliczbowych (niezależnie od pracy wykonanej w godzinach ponadwymiarowych).

Rozdział trzeci, jak już wspomniałam, został poświęcony prawom i obowiązkom nauczycieli akademickich. Autorka w sposób szczegółowy dokonała omówienia kwestii związanych z udzielaniem urlopów wypoczynkowych, urlopów płatnych o charakterze naukowym oraz urlopów dla poratowania zdrowia. W pierwszej części rozdziału, znów wartością dodaną są tabele i wykresy, sporządzone w oparciu o własne badania, obrazujące liczby udzielanych urlopów naukowych i wskazujące, że w ostatnim czasie odsetek korzystających z urlopów naukowych nauczycieli akademickich, posiadających co najmniej stopień naukowy doktora jest marginalny i wciąż wykazuje tendencje spadkową (0,715 w roku akademickim 21/22). Można postawić pytanie o przyczyny tego zjawiska w kontekście celu urlopu naukowego. Następnie, przy omówieniu podstawowych obowiązków nauczycieli akademickich, został przedstawiony system odpowiedzialności dyscyplinarnej tej grupy zawodowej. Tu także należy wyrazić żal, że Doktorantka nie przeprowadziła badań dotyczących liczby prowadzonych postępowań dyscyplinarnych jak i częstotliwości oraz rodzajów nakładanych kar.

W rozdziale czwartym Doktorantka szczegółowo omówiła problematykę dotyczącą rozwiązania stosunku pracy w trybie za porozumieniem stron, za wypowiedzeniem oraz bez wypowiedzenia. W tej części pracy Autorka skupiła się zarówno na poszczególnych elementach trybu rozwiązania stosunku pracy jak i na najczęstszych przyczynach leżących u podstaw rozwiązania tej więzi prawnej. Tu – co warte podkreślenia – na podstawie przeprowadzonych badań własnych, Autorka wskazała na pięć pozycji. Najbardziej powszechną przyczyną rozwiązania stosunku pracy z nauczycielem akademickim jest (było) nieuzyskanie stopnia doktora lub doktora habilitowanego w ustawowym terminie. W kolejności Autora dalej wskazuje na likwidację stanowiska i negatywną ocenę okresową nauczyciela akademickiego oraz znaczny niedobór godzin dydaktycznych.

4. Formalna strona pracy

Należy podkreślić staranność i estetykę przygotowanej pracy, zarówno pod względem formalnym, jak i językowym. W związku z tym pracę czyta się dobrze. Jest ona poprawnie zredagowana, a błędy edytorskie, w tym interpunkcyjne nie są nadmierne. Prowadzenie argumentacji przez mgr Izabelę Bagińską oraz logiczność wywodu świadczy o dobrej kulturze pisarskiej. Dla porządku należy również wspomnieć, że rozprawa zawiera odpowiednią literaturę bibliograficzną oraz poprawną redakcję przypisów.

5. Ogólna ocena pracy: konkluzja

Lektura rozprawy doktorskiej mgr Izabeli Bagińskiej pozwala na stwierdzenie, że wypełnia ona ustawowe kryteria oryginalności, potwierdza dobre ugruntowanie wiedzy teoretycznej doktorantki i umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Recenzowana praca: *„Wymiar prawny stosunku pracy nauczycieli akademickich w uczelniach publicznych"* jest dziełem interesującym i wnosi istotny wkład do nauki prawa, w tym prawa pracy. Na tej podstawie stwierdzam, że rozprawa doktorska Izabeli Bagińskiej spełnia wymogi określone w artykule 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytułach naukowych oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki w związku z art. 179 ust. 1 Przepisów wprowadzających ustawę - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z dnia 3 lipca 2018 r. i może być przedmiotem dalszego postępowania w przewodzie doktorskim.

Agnieszka Górnicz-Mulcahy

Agnieszka Górnicz-Mulcahy